

Nongan luhin Pol iratuluwiy iya kili Timoti Nongan imu

Timoti ara ngara susuye pe kipo mbulen kiyasura Pol, pwen tehe tora ko, Pol iratuluwi nongan iye iya kili Timoti para kipwainganiy kiyatan kiya hu kultuw hiyan para kiro ndruwan. Pe Timoti ara mbuna kikose kiya lohongai ndrision tan mbukenan, pe mbuna kitali kultuw para pohoweya nongan hiyan ata Yesu Kristus. Pe yiy ara kiro ndruwa topwe nongna masih ata Ngindrai. Pe konan yihu ndramat kaiki ngandran pe nopwaran kiya kili yiy, hapeko kipwoke kiya mbulen mepo Ngindrai kiniykiy kinna kili yiy.

Pe Timoti mbuna kiyki ndraingan kiya hu nongan para pwakekeriu ta hu ndramat mepo lohongai hiyan kinto kili hu pwi. Hu nongan tehen tora, ara ngara kipwalngani hu ndramat mepo huhilingiy. Pe hiyan para aliy ara, ara Timoti kilohonganiy kiya hiyan hu kultuw ata Pol mbukenan, pe kiho ndruwan. Pe hu kultuw, ara, ara para kapwokeyani lohongai ndrision, pe para ndriya wayis, pe para kanamiliy tisingi hu ndramat hayah, pe para kakuni hu nopwaran handra-handra.

¹ Yo Pol, aposel hamou ta Kristus Yesu, iyau namiliwai pwokeyan ta Ngindrai, yiy Ngindrai

kintandranga taleh kinsa kiltou mepo ita kili Kristus Yesu.

² Pe nongan iye isa kili wou Timoti, wou mepo noru kamaï mepo nere imwonen: Pahas, ndriya wayis, pe koisirai ta Ngindrai Tamarou pe Kristus Yesu Yapan torou.

Nongan para rawuloh

³ Pe urawuloh iya kili Ngindrai mepo urupo pombulyan tehe tumbuhu hu ngara kambusiy, pe lohongo ara ileu. Ping pe lang masih ngara kulohongani wou pe kutohun satam.

⁴ Pe ulohongani ndruimaram, pe kunuwe imun tam para kusa nime wou, pwen pe andre kupep kiya pwesai.

⁵ Pe ulohongani lohongai ndrision hiyan atam, mepo mamu aro kili tuhum NaLoyis, pe aro kili tinam NaYunis, pwen upahasaniy ndrokonan tehe mahapo, ara ita kili wou i.

Nongan para aro hiyan kiya kili Pol pe nongan hiyan

⁶ Pwen tunan aro ko, upwai para alohonganiy tehe yukyuk mepo Ngindrai kiniykiy kinsa kili wou iro mwonen uiki nimo isa ndrïta payam, ara aponokulaniy hiyan pe kimandra.

⁷ Paratesah, Ngindrai iyki Mwôiwan Haiyan isa kili tou, ara para kinmbusi worou kanoh pwi, hapeko para kiyki pwoke kisa kiltou, pe kiyki kultuw para namiliwai, pe andre kimbusiy pe worou kaponokulani tou.

⁸ Pwen mbuna amasi kiya titiye ta Yapan torou, ndre titiye to tehe ndramiran urupo kou,

hapeko awiri pwoke kili Ngindrai pe akuni nopwaran kiya nongan hiyan.

⁹ Pe Ngindrai kinsopwat tou pe kiniyoh worou iya taleh sih haiyan—pe kiniyoh worou iya sehe melit hiyan worou kanmbusiy, ara pwi, hapeko iya namiliwan pe pahas tan mbukenan. Pe pahas iye ara Ngindrai kiniyki pwen mapu lang kintayah kinsa kiltou iyau kili Kristus Yesu.

¹⁰ Hapeko mahapo pahas ara, ara kinsa rayah ngawan kili Ndramat Hiyan para Sopwat torou, Kristus Yesu, yiy mepo kinpwalngani kimat pe kiniyki taleh mepo andre kinto-kinto isa ngawan iyau nongan hiyan mangannganan.

¹¹ Pe iya nongan hiyan iye ko, Ngindrai irakinimo para kurayah ndramat para pohoweya nongna Ngindrai, pe urayah aposel hamou, pe urayah ndramat hamou para hinuwani nongan.

¹² Pwen tunan aro ko, pwen urupo kuni nopwaran. Hapeko kunmasi kinna aliy pwi, paratesah, upahasaniy yiy mepo upwotisingi lohongo iya kili yiy, pe upahasaniy tehe andre kipwokere tesah iykiy isa kili yo, kipoo kiya matne lenge Kristus kimui.

¹³ Pe tesah anhilingiy kinyau kili yo mepo uhinuwani wou iya aliy, ara apwahatiniy, pwen kirayah tehe hinonou para aro ndruiwan. Pe apwotisingi lohongai ndruiyon tam pe kultuw para namiliwai kiya kili Kristus Yesu.

¹⁴ Pe apwokarani tesah hiyan mepo Ngindrai kiniykiy kinsa kili wou—apwokaraniy kiyapolo sopwat ta Mwoiwan Haiyan mepo iripo kiltou.

Kultuw para koro hiyan pe konto hiyan pwi para kawiri hinonou kiyau aliy

¹⁵ Pe apahasaniy tehe hu masih para kol namandran iya Esiya, ara hu kantali yo, pe Pikelus hilu Hermokenes tehen aliy i.

¹⁶ Pe utohun tehe Yapan andre kipwaingani koisirai tan kiya kili hu ndrai sih ta Onesiporus, paratesah, ngara kimbusi yo kupwes, pe kinho masi tehe urupo kou, ara pwi.

¹⁷ Hapeko iro mwonen yiy iro kol Rom, ara iro ten yo iya masih kene, ipoo isa kahi yo.

¹⁸ Pe utohun tehe Yapan andre kiyki koisirai tan kiya kili yiy kiro mwonen Lengen. Pe wou, ara apahasaniy hiyan iya, iya hu melit mepo isopwat yo iya aliy tandrohongan uro kol Epesus.

2

Pol ipwahanou paiwe yi

¹ Pe noru, wou ara aro tine pwokeyan kiya pahas mepo ita kili Kristus Yesu.

² Pe hu melit mepo anhilingiy kunpohowei iro mbulmara hu ndramat soyon, ara aikiy kiya kili hu mepo hupwotisingi lohongahu pe hulahiy para hu kaponokulaniy pe hu kambulyaniy. Pe yihu andre kalahiy para kahinuwani hu hayah kiya aliy yi.

³ Pe aro tehe ndram hamou para pahun hiyan ta Kristus Yesu, pe akuni nopwaran tehe urupo kuniy.

⁴ Pe ndramat hamou kapa kirayah ndram hamou, ara kinho mbusi handra mbulen o

mwaihei mepo mbulya ndram pwi, ara pwi,
hapeko andre kinohonou para kimbusi
namandran tan para kipwes.

⁵ Pe tehen aliy i, kapa ndramat hamou mepo
ngara kingap kiya ngapilai, ara andre kinwiri
kenen pwi, kipoo kiro ndruwa pwahanou masih
para ngapilai.

⁶ Pe ndramat mepo ngara kipo mbulen
pwokeyan para piyang, pe kipwokeraniy, ara yiy
ngara kipo anandrinai tan kimu.

⁷ Wou alohongani tesah urupo pwai,
paratesah, Yapan andre kiyki lohongai ileu kisa
kili wou kili hu melit aro.

⁸ Pe alohonganiy tehe Ngindrai ara kinhingini
Yesu Kristus kintine kimat, pe yiy ara iyau
ndraye Tepit. Iye ara nongan hiyan ato mepo
ngara kupohowei.

⁹ Paratesah, tunan nongan hiyan opu, pwen
huwasi yo pe urupo kuni nopwaran tehe
ndramat hamou para tandroindroi ipoo uya
nondriya kou. Hapeko nongna Ngindrai, ara
kinto kou pwi.

¹⁰ Pe hu nopwaran handra-handra uya
nondriyan, ara uwiri pwoke iyau aliy, paratesah,
para hiyan ta hu ndramat mepo Ngindrai
kintakinimahu tehe hu atan. Pe yihu yi, ara
andre kapwotisingi lohongahu pe kawiri sopwat
hiyan kiya kili Kristus Yesu, kiyapolo nganngana
pwoke tan, mepo andre kinto-kinto kiya kili hu.

¹¹ Pe nongan ndrokonan ara iye:

<<Kapa worou kamat sura yiy,
ara andre tukoro mwalen sura yiy i;

¹² Pe kapa tukoro tine pwokeyan pe kakuni
nopwaran kiya ngalan,
ara andre tukoho mu kiyasura yiy tehe hu
king.

Pe kapa tukakowu tan,
ara andre kikowu torou i.

¹³ Pe kapa tukatali lohongai ndrisiyon torou,
yiy andre kimbusi tesah ipwai,
paratesah, kinhopa pwi kinna tesah
irandrangan iya aliy, ara pwi.

*Nongan iya kili hu ndramat para hinuwani
nongan pwasoyou*

¹⁴ Pe aro waiyaney para arakelehani
lohongahu kiya hu melit masih aro kiya kili hu
ndramat. Pe apwandrandrahani hu kiro
mbulmara Ngindrai para hu mbuna
karakokowai o mwaihei kiya hu nongan, hu
nongan mepo hiyan kinyau aliy pwi, mepo
andre kipwalngani hu ko mepo andre hu
kahalingiy.

¹⁵ Apombulen pwokeyan para aluwi lohonga
Ngindrai tehe andre kinamili mbulyam, pe
ambusi mbulen tehe ndramat para poya mbulen
mepo kinho masi kinna mbulyan pwi, pe alahiy
para aponokulani nongan ndrokonan hiyan o.

¹⁶ Pe aro mawen nongan omwaihei pe nongan
pwasesemit, paratesah, yihu mepo ngara
kambusi nongan tehen tora, ara andre kiluwani
hu ndramat kaya mawen kili Ngindrai.

¹⁷ Pe hu ndramat soyon andre hu kahilingi
nongna hu, pwen nongna hu ara, ara andre
kipwalngani hu tehe neken mepo kinlahiy para

kihiwin pwi. Pe hilu ndramat hilu ngara kahinuwani nongan aro, ara Himenayus hilu Piletus.

¹⁸ Pe hilu ndramat malmou ara, ara hilu kantali nongan ndrokonan. Pe hilupa worou kansa tine kimat pwen. Pe nongna hilu, ara ipwalngani lohongai ndrision ta hu ndramat hayah.

¹⁹ Hapeko pahut mepo Ngindrai isoyei, ara pwokeyan, pe nongan iye ara kantatuluwiy ita ndritan: <<Yapan ipahasani hu mepo hu atan,>> pe <<Hu masih mepo hu ngara kapohopoh kiya ngala Yapan, ara hu kasa mawen kultuw pwassin tahu.>>

²⁰ Pe nondriya seu hawum namandran, ara pwelekei masih handra-handra hutora aliy, hayah mbusiy iyau pat kolt, pe hayah iyau pat siliwa, hapeko hayah i, ara mbusiy iyau kei pe hayah mbusiy iyau pwan nakak. Pe hayah tahu ara mambulyahu hiyan, para hu lang namandran, pe hayah tahu, ara para mbulen o mwaihei.

²¹ Yihu mepo hu mbusi hu mbukenan hurayah howen pe huro mawen hu melit mwomwan, ara andre hukarayah tehe pwelekei hiyan mepo hu ndramat andre kawiriy pe hu kapombulen kiya aliy. Pe andre hukarayah haiyan, pe andre hu karayah ndramat para pombulen, ta Namandran tahu, pe andre kimwaniyani hu para kipo hu mbulen hiyan kiyau kili hu.

²² Pe aro mawen hu kultuw pwassin tahu wihou, pe apwokeyani wou pe aho ndruwa kultuw imwonon, pe lohongai ndrision, pe

namiliwai, pe ndriya wayis, pe aro sura hu mepo ndriya hu imwonen pe hu ngara kaiyoh kiya kili Yapan kiyapolo ndriyai imwonen.

²³ Pe mbuna aiki ndraingam kiya nongan pwasonohou pe nongan mwomwan para hingas, paratesah, apahasaniy tehe andre kiyahapwen para aliy, ara takokowai o.

²⁴ Pe ndramat para poya mbulya Yapan, ara mbuna kirakokowai, hapeko kipo hiyan kiya kili hu ndramat masih, pe kilahiy para kihinuwani nongna Ngindrai, pe kiwayis o kapa hu ndramat kambusi mwomwan kiya kili yiy.

²⁵ Pe apwahanou hu nokulaniy hu mepo hu lowani nongan ndrokonan, ara kiwong kileu kiya kili hu kiyapolo kultuw waison. Kapa kimbusiy tora, pwen matisan Ngindrai kimbusiy kiya waison kiya kili hu, pe hu karapaiwani ndriyahu kiya lohongai iman para nongan ndrokonan.

²⁶ Pe andre lohongahu kimui pe hu kawop kasa mawen kam ta Sinai, yiy mepo kiniyki hu tora kou para hu kambusi namiliwan pwokeyan.

3

¹ Hapeko unamiliy para apahasani lohongai aro: Tehe hu lang nakiya hapwen, ara hu nopwaran mwomwan andre karayah.

² Hu ndramat andre kanamili hu mbukenan, pe andre hu kanimanga singayai tahu, pe andre hu kapo ngalahu pe kasikiye hu, pe andre hu karaminmini hu ndramat, pe andre hu kapwasimiri Ngindrai, pe andre hu kanhilingi

tamahu pe tinahu pwi, pe andre hu kanrawuloh pwi, pe andre hu konto haiyan pwi.

³ Pe hingorou para hu kanamili hu ndramat hayah ara andre kiya pwi, pe andre hu kantali mwomwan ta hu ndramat pwi, pe andre hu karasusut nongan, pe andre hu kannamiliy para hu kakaituwe namiliwahu pwi, pe andre hu kambusi mwomwan kiya kili hu ndramat, pe andre hu kannamili melit hiyan pwi.

⁴ Pe andre hu karatuni hu kowase hu, pe andre hu kapakarawani hu, pe andre hu kahambuh pe kanlohonge para kambusi melit pwi, pe andre hu kanamili melit para nombuwe hu pe andre hu kannamili Ngindrai pwi—

⁵ Pe andre kultuwaye hu andre kipwainganiy tehe ngara hu katotohun hapeko hu ngara kapa pwi kiya pwoke para totohun. Pwen hu ndramat tora, ara mbuna akasusuye sura hu.

⁶ Paratesah, mwalinga hu ndramat tora, ara yihu mepo ngara kasong kaya suwe hu pihin mepo pwokeya hu pwi, pe hu mepo pakut mwomwan ta hu ngara kiyki nopwaran kiya kili hu, pe hu ngara kambusi hu namiliwa nombuwe hu handra-handra ara ngara kiro mu tahu.

⁷ Pe yihu pihin ara, lang masih hu ngara kawiri hinonou, hapeko hukonho yirowe lohongai iman ndrokonan ta Ngindrai pwi.

⁸ Pwen tehe Yannes hilu Yampres ara hilu ngara kalowani nongna Mose, pe hu ndramat aro, ara humwisnani nongan ndrokonan. Pe yihu ara hu kamai mepo lohonga hu kinho kuw pwi, pe lohongahu ara pwassin, pe tunan ara lohongai ndrision opu hu ara ngara

kahambuwali hu.

⁹ Hapeko andre yihu koro mbusiy kiya pe andre hukanlahiy pwi, paratesah, lohonga hu ara tehe hilu kamai ara, pe hu kultuwaye hu ara andre kiro yelan kiya mara hu ndramat masih.

Nongna Pol iyahapwen para kipwokeyani Timoti

¹⁰ Hapeko Timoti, wou ara apahasani hu hinonou to masih, pe mipwan to, pe lohongo para mipwan to, pe lohongai ndrison to, pe koro waison o, namiliwo, pe uro tine pwokeyan tapeh,

¹¹ hu nopwaran uro kuni, hu ngandran—sehe melit irayah isa kili yo uro kol namandran hape Antiyok, Yikoniyum, pe Listra, hu nopwaran uya nondriyan pe uro tine pwokeyan. Hapeko melit masih aro, ara Yapan isopwat yo usa mawen aliy topwei.

¹² Ndrokonan para aliy, ara hu masih mepo hu namili mipwan hiyan para taleh kili Kristus Yesu, ara andre hu kakuni nopwaran,

¹³ pe hu ndramat kultuwayihu pwassin pe hu ndramat para pwasoyou, ara kultuwayi hu andre kiya mwomwan pe kiya pwalngengei masih. Pe andre hu kapwasike hu ndramat hayah, pe hu ndramat ara andre kapwasike hu yi.

¹⁴ Hapeko wou, awaiyaniny para apwotisingi lohongam kiya nongan ndrokonan mepo anwiri hinonou kinyau aliy, pe ndriyam kinpwoke kinna aliy. Paratesah, apahasaniy tehe apwotisingi lohongam iya nongan ndrokonan mepo yihu kanhinuwani wou kinna aliy.

¹⁵ Pe apahasaniy tehe aro ndron tehe mbunah mendreheh, ara anpahasani hu Nongan Haiyan. Pe andre kilahiy para kimbusi wou arikai kiya lohongai waison para sopwat hiyan mepo andre kiyau lohongai ndrision kili Kristus Yesu.

¹⁶ Pe hu Nongan Haiyan masih ara Ngindrai iyki taleh ita aliy, pe hiyan para kisopwat worou, pe para kihinuwani hu ndramira Ngindrai kiya nongan ndrokongan, pe para kipomate hu ndramat, pe para kimwaniyani hu ndramat, pe para kihinuwani hu para hu kambusi kultuw imwonen.

¹⁷ Pwen pe hu ndramat para poya mbulya Ngindrai, ara andre hu karahatini hu pe kambusi mbulen masih hiyan.

4

¹ Pe ara urakamam isa kili wou iro mbulmara Ngindrai pe Kristus Yesu mepo andre kapwokeyani nongno. Pe iya kili yiy mepo andre kirayah ndramat para tamwanye tahu ndramat kanmat, pe hu ndramat mwalen, pe yiy andre kiro mu kiro kingtom tan:

² Pe lang masih ara aro hinehes kapa lenge melit ndre lengen pwi para apohowe nongan, pe apwahanou hu ndramat, pe amwanyehu, pe apomate hu, pe apwokeyani hu para hukoro mbusi tesah hiyan—pe ahinuwani hu kiya nongna Ngindrai, pe lang masih ara aro wayis o.

³ Paratesah, lang itapo isa, ara hu ndramat andre kannamiliy para kahalingi hinonou ndrokongan pwi, hapeko andre hu koho ndruwa namiliwahu mbukenan. Pe andre hu

karawurani hu ndramat soyon para hinuwani nongan, para kawong kiya nongan mepo andre hukanamiliy para kahalingiy.

⁴ Pe andre hu kandrihisaniy para kahalingi nongan ndrokonan, pe kaiki ndraingahu kiya hu pweheriy.

⁵ Hapeko wou Timoti, nondriya hu nopwaran masih, ara aponokulani lohongam, kiro mwonen aya pe hu ngandran, pe awayis o amin, pe apohowe nongan kiya kili hu ndramat mepo hu kanhilingiy mapu. Pe mbulen masih Ngindrai iykiy isa kili wou, ara ambusiy topwei.

⁶ Paratesah, uiki mwoiwo tehe yukyuk sih, pe lenge para andre kutali kol pwan, ara kinsa pakeh.

⁷ Pe kunpombulen hiyan iya mbulyo tehe upo pahun, pe ngapilai to, ara kinsa hapwen ara. Pe upwahatini lohongai ndrision to.

⁸ Pe kene para uramwaitini pahun, ara ita sohe yo ita kol paingan, kene ara, ara kasapai para kultuw imwonen. Pe Yapan kultuwayin imwonen para tamwanye, ara andre kiyki kene kiro mwonen lenge tamwanye, pe andre kiniykiy kinsa kili yo ko ara pwi, hapeko andre kiyki kene hu masih i mepo hu namiliy para hu kanime yiy kimui.

Hu nongna Timoti

⁹ Pe anohonou pwokeyan para asa kili yo kileh,

¹⁰ Pe upwai toro, ara paratesah, Temas inamili kultuw para kol pwan pe kintali yo pe kinna kol

Tesalonaika. Pe Kresens kinna kol Kalatiya, pe Titus kinna kol Talmatiya.

¹¹ Pe Luk opu ara iripo sura yo. Pe asa awiri Mak kisa polo wou pe walu kasa. Paratesah, yiy ara isopwat yo hiyan iya, iya mbulyo.

¹² Pe upwandrisa Tikikus kinna kol Epesus.

¹³ Pe kiro mwonen nasa, ara awiri tamburuho mepo utaliy itandron kili Karpus ita kol Trowas. Pe awiri hu puk maiye ato, hu puk mepo mangsaniny iyau kapilo sipsip.

¹⁴ Pe Aleksantar mepo ngara kimbusi melit kiya paras, ara iyki ngandran namandran isa kili yo. Pe kamulan Yapan andre kiyki koran kiya kili yiy kiya tesah kinmbusiy.

¹⁵ Pe wou i ara aro hinehes para apenani wou kiya tan, paratesah, ngara kirakokowani nongna rou pwokeyan.

¹⁶ Pe lang imu mepo uro tine nongan para kupenani yo mbukeno, ara hamou kinto para kisopwat yo pwi, hapeko hu ndramat masih hutali yo. Pe utohun tehe Ngindrai andre kitali mwomwan tahu.

¹⁷ Hapeko Yapan iro tine polo yoy, pe iyki pwoke isa kili yo para kiyau kili yo kopu, nongna Ngindrai andre kapohowei kiya kili hu Ndramira Lah masih, pe andre hu kahalingiy. Pe Ngindrai iwiri yo usa mawen poho layon.

¹⁸ Pe Yapan andre kisopwat yo kiya hu kultuw mwomwan masih ta sinai mepo pakipwalngani yo, pe andre kiwiri yo pe kipwokerani yo kuro hiyan kiya kingtom tan ita kol paingan yang. Pe tukahari ngalan kinto pe kinto. Ndrokonan.

Nongan iya hapwen

¹⁹ Pe apa ndrokololang to kiya kili Prisilla, pe Akwila, pe hu ndraisih ta Onesiporus.

²⁰ Pe Erastus ara ita ndron kol ngawan Korin, pe Tropimus imwa pe utali yiy ita ndron kol ngawan Miletus.

²¹ Pe nowou mapu kinsa, ara anohnou para apwokeyani wou pe asa kileh.
Pe Yupulus, pe Putens, pe Linus, pe Klautiya, pe hu nalitou hu pe pisutou hu masih, ara hupa ndrokololang isa kili wou.

²² Pe Yapan kiro sura mwoiwam. Pe pahas tan kiro sura wawu masih.

Nongan Hiyan
Portions of the Holy Bible in the Nali Language of
Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Nali long Niugini

copyright © 2008, 2012, 2020, 2025 PNG Bible Translation Association

Language: Nali

Translation by: PNG Bible Translation Association

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2026-08-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 Aug 2026 from source files dated 10 Aug 2026

1c7cf377-af27-5ad9-9abb-06ab9a468be4